

GÖZLENEBİLİR TOPLUMSAL BİLİŞİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (GTBDÖ / OSCARS-TR)

İsim:

Tarih: / /

Aşağıda belirtilen sekiz alanda hastanın yaşadığı zorluk derecesini değerlendirin. Lütfen her soru için 1'den (hiç) 7'ye kadar (çok şiddetli) derecelendirmenize karşılık gelen sayıyı işaretleyin. Yüksek sayılar sorunun şiddetinin fazla olduğunu göstermektedir. Hastanın çevresindeki insanlarla ve sizinle olan her türlü etkileşimini göz önünde tutarak son bir haftalık durumu yansıtacak şekilde derecelendirme yapın. Her soru için anlamayı kolaylaştıracak örnekler ve açıklamalar sunulmuştur. Yaşanan zorluğun durumuna göre şiddet derecelerinden birini işaretleyin.

DERECELENDİRME

1	2	3	4	5	6	7
Hiç	Çok Hafif	Hafif	Orta	Orta-Şiddetli	Şiddetli	Çok Şiddetli

Kişi aşağıdaki alanlarla ilgili olarak hangi düzeyde zorluk yaşamaktadır?

- Başkalarının yüz ifadesine, beden diline ya da ses tonuna göre duygularını (özellikle üzüntü, korku, kızgınlık gibi olumsuz duyguları) tanıma?**

ÖRNEK: Biriyle konuşurken, onun üzgün ya da kızgın olduğunu anlayamaz. Başkalarının nasıl hissettiğiyle ilgili kendisini "bilgisiz" hisseder.

1	Hiç	Güçlü, orta ve üstü kapalı ifade edilen duyguları tanıyabilir. 'Toplumsal algıları açık' olarak düşünülebilir.
2	Çok hafif	
3	Hafif	Güçlü ve açık bir şekilde ifade edilen duyguları (örneğin ağlama, öfkeyle bağırma, coşkuyla gülme gibi) kolaylıkla tanıyabilir. Orta şiddetli ifade edilen duyguları tanımayabilir. Üstü kapalı ifadeleri (ör. sadece iç çekme ya da hafif ağız hareketi ile ifade edilen hayal kırıklığı gibi) tanımaz.
4	Orta	
5	Orta şiddetli	Çok güçlü ve açıkça ifade edilen duyguları tanır. Orta düzeyde ya da üstü kapalı duygusal ifadeleri tanımaz.
6	Şiddetli	
7	Çok şiddetli	Güçlü, orta ve üstü kapalı duygusal ifadeleri tanımaz. Hangi duygunun yaşandığını ancak söylendiğinde (ör. 'çok kızgınım') anlar.

2. Toplumsal etkileşimleri kötü niyetli, düşmanca olarak yorumlama?

ÖRNEK: Özellikle belirsiz durumlarda başkalarını kendisine kötülük yapacaklarmış gibi algılar. Gülen birkaç kişinin yanından geçerken kendisine güldüklerini düşünür. Ya da kişisel eşyasını bulamadığında başkasının aldığını düşünür. Hangi sıklıkta olduğunu sorgulayın.

1	Hiç	Hemen başkalarını suçlamaz ya da kendine yönelik kötü niyetleri olduğunu düşünmez. Neden olabilecek başka durumsal etmenlerin olabileceğini göz önünde tutar. Örneğin, başkalarının kendisine değil de bir şakaya gülüyor olduğunu düşünebilir.
2	Çok hafif	
3	Hafif	Bazen geçici ya da kısa süreli olarak başkalarının kendisine zarar verme niyetinde olduğunu düşünür.
4	Orta	
5	Orta şiddetli	Başkalarının davranışlarını sık sık kötü niyetli olarak yorumlar. Bazen yakınlarını kötü niyetli olmakla suçlar.
6	Şiddetli	
7	Çok şiddetli	Yaygın bir şekilde hem yakınlarını hem de yabancıları içeren kötü niyet düşünceleri vardır. Bu düşünceler genellikle temelsizdir.

3. Diğer kanıtları incelemeden hızlı karar verme (hemen sonuca varma)?

ÖRNEK: Birini telefonla arıyorsunuz ve aradığınız kişi cevap vermiyor. Siz de aradığınız kişinin size kızgın olduğu için telefonu açmadığını düşünmeye başlıyorsunuz. Bu tür yorumlar hangi sıklıkta olur?

1	Hiç	Hemen karara varmaz, düşünür ve temkinli davranır. Karar vermeden önce başka bilgileri araştırır, durumu artı ve eksi yönleriyle tartar.
2	Çok hafif	
3	Hafif	Bazen sadece anlık bilgilerden yararlanarak karar verir. Bazen de ek bilgi kullanarak karar verir, isteklendirilirse artı ve eksi yönleri düşünerek değerlendirme yapabilir.
4	Orta	
5	Orta şiddetli	Çoğu kez sadece o anki bilgileri kullanarak karar verir. Diğer kaynakları incelemek için hatırlatılması/söylenmesi gerekir ve karar vermesi zaman alır.
6	Şiddetli	
7	Çok şiddetli	Sadece ilk bilgileri kullanarak karar verir. Ek bilgi aramaz ve neredeyse düşünmeden karar verir.

4. Toplumsal durumların yorumlanmasında esnek olma?

ÖRNEK: Kişi restoranda arkadaşlarını bekliyor, onlar da 20 dakika geç kalıyor. Bu durumda kendisiyle görüşmek istemediklerini düşünür, oysa arkadaşları trafikte kalmış ya da arabanın lastiği patlamış olabilir. Gecikmenin nedenleri ile ilgili diğer olasılıkları düşünmeden tek bir düşünceye saplanıp kalır.

1	Hiç	Başkalarının neden ve nasıl davrandığını açıklamak için çeşitli nedenler ileri sürebilir.
2	Çok hafif	
3	Hafif	Tahmin yürütmekte biraz sorun yaşar fakat isteklendirilirse bunu yapabilir.
4	Orta	
5	Orta şiddetli	Başkalarının davranışlarını açıklamak için olası gerekçeleri düşünmekte bile sorun yaşar, başkasının davranışıyla ilgili farklı tahminlerde bulunabilmesi için hatırlatma yapılması ya da doğrudan söylenmesi gerekir.
6	Şiddetli	
7	Çok şiddetli	Bir olayın birden fazla yorumu olabileceğini düşünemez ve seçenekli açıklama üretmez.

5. Toplumsal etkileşimleri yanlış yorumladığında değiştirebilme/düzeltebilme?

ÖRNEK: Fısıldayarak konuşan iki kişi gördünüz ve sizin hakkınızda konuştuklarına inanıyorsunuz. Konuşan kişilerin kendi sorunlarıyla ilgili paylaşımda bulunduğu söylenmesine rağmen bu düşünceniz devam ediyor.

1	Hiç	Bir başkası hakkında aklına gelen ilk düşünceye karşı kanıtlar araştırıp bulabilir.
2	Çok hafif	
3	Hafif	Yanlış inancını sürdürmeye devam eder, ancak yine de yorumlarıyla çelişen kanıtları dikkate alır.
4	Orta	
5	Orta şiddetli	Görüşleriyle çelişen gerçekleri dinlemekten çoğu kez kaçınır ya da şiddetle tartışır. Genellikle yanlış inancını sürdürür.
6	Şiddetli	
7	Çok şiddetli	Karşıt kanıtları asla dikkate almaz. Açıkça yanlış olsa bile inancıyla ilgili konuşmak olanaksızdır.

6. Konuşmalardaki ince espri, alay ya da hakaretleri anlama?

ÖRNEK: Arkadaşı yemek sırasında alaysı bir ses tonuyla 'şu ana kadar yediğim en güzel yemektir' der ve kişi bunun alay ya da hakaret olduğunu fark etmez.

1	Hiç	İnce espri, alay ve hakaretleri anlar.
2	Çok hafif	
3	Hafif	Bazen başkaları tarafından yapılan ince espri ya da hakaretleri fark etmez (ör. ah evet günde 15 saat çalışmayı çok sevıyorum!). Şaka ve alayın anlamını fark etmesi zaman alır.
4	Orta	
5	Orta şiddetli	Çoğu kez ince espri, alay ve hakaretleri anlayamaz, ne anlama geldiğinin söylenmesi gerekir.
6	Şiddetli	
7	Çok şiddetli	Gizli anlamları anlayamaz. Anlaması için somut ve doğrudan açıklama yapılması gerekir.

7. Olayları başkalarının bakış açısıyla görebilme (başkasının ayakkabısını giyerek yürüme)?

ÖRNEK: Birisinin belirli bir durumla ilgili olarak neden üzgün ya da kızgın hissettiğini anlayamaz. Ya da üzücü bir film izlerken, filmde etkilenmez.

1	Hiç	Eşduyumlu (empatik) olarak tanımlanır. Üzücü ya da eğlenceli bir film seyrederek ya da kitap okurken uygun duygular sergiler.
2	Çok hafif	
3	Hafif	Başkalarının ruhsal durumu ya da duyguları hakkında nadiren soru sorar ya da tahminde bulunur (ör. bundan hoşlandınız mı? Ya da şaşırdınız mı?). Ancak başkaları bu ifadeleri kullandığında anlar.
4	Orta	
5	Orta şiddetli	Başkaları güçlü duygular (öfke, neşe gibi) ifade ettiğinde ancak eşduyumlu davranır. Başkalarının görüş ve deneyimlerine tepkisiz kalır, soru sormaz. Sorulduğunda, başkalarının ne hissettiğini anlamakta güçlük çeker.
6	Şiddetli	
7	Çok şiddetli	En uç koşullarda bile, başkalarının ne düşündüğünü ya da hissettiğini doğru şekilde değerlendiremez (ör. sevilen birinin ölümünden sonra insanların üzülmelerini anlayamaz).

8. **Gizli toplumsal işaretleri, imaları ve dolaylı istekleri anlama (çocuğun istediği bir oyuncak babasına doğrudan almasını söylemek yerine oyuncakın ne kadar güzel olduğuyla ilgili yorum yapması dolaylı isteğe bir örnektir)?**

ÖRNEK: Birisi kitap okumaya ya da TV seyretmeye çalışıyor ve sizin o an ne konuştuğunuzla ilgilenmediğini işaret eden gizli imalar/İpuçları (ör. kısa yanıtlar verme, göz teması kurmama) veriyor olmasına rağmen, siz o kişiyle konuşmaya devam ediyorsunuz.

1	Hiç	Toplumsal işaretleri ya da dolaylı istekleri kolayca anlar. Örneğin, birisi meşgulse ve kişi onunla konuşmaya başlarsa, meşgulliyet durumuna göre onunla konuşmayı sürdürmemesi gerektiğini kolayca anlar.
2	Çok hafif	
3	Hafif	Gizli toplumsal işaretleri ilk başta anlamaz, ancak 1-2 dakika sonra anlar. Gizli işaretleri ve imaları anlaması zaman alır.
4	Orta	
5	Orta şiddetli	Toplumsal işaretleri anlayamaz, mesajı alması için birkaç açık ipucu (ör. konuşmaya çalıştığı kişinin arkasını dönmesi gibi) gerekir.
6	Şiddetli	
7	Çok şiddetli	Toplumsal işaretleri anlayamaz, kişiye doğrudan söylenmesi gerekir. Gizli imaları ya da dolaylı istekleri anlaması mümkün değildir.

Toplam puan: (.....)

Toplumsal bilişsel yanlılık (2,3,4,5): (.....)

Toplumsal bilişsel yetiler (1,6,7,8): (.....)

Kaynak: Özaslan Z, Yıldız M. *The Turkish Validity and Reliability Study of the Observable Social Cognition—A Rating Scale for Patients with Schizophrenia.* Turk Psikiyatri Derg. 2020; doi.org/10.5080/u25058.